

INCLUSIVE PEDAGOGY ІНКЛЮЗИВНА ПЕДАГОГІКА

UDC 378.016:[373.3:376-056.36]

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.8

TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER TO WORK WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS (SEN): A COMPETENCE APPROACH

I. M. Savchuk*

The article highlights the preparation of primary school teachers to work in inclusive classes. The development of inclusive competence, which includes knowledge of inclusive pedagogy, psychology and corresponding medical aspects, as well as the formation of empathy, communication skills and organizational abilities, are identified as the ones of primary importance.

Updating the content of educational programs and practical classes are key to ensuring quality training of future teachers. A teacher's professional competence includes pedagogical flexibility, knowledge of special methods, differentiation skills, continuous professional development and legal literacy. These aspects are critically important for successful work in the conditions of inclusive education and effective preparation of teachers for modern challenges of the educational system. Separately, the author considered theoretical approaches to the professional training of teachers, in particular, the competence approach and its influence on the modernization of educational programs.

The article emphasizes the dependence of the effectiveness of the educational process on the professional training of teachers, who must consider the age and individual characteristics of students, as well as ensure the adaptation of the educational process in accordance with new challenges. The role of inclusive education and the importance of relevant competencies in the preparation of teachers to work in inclusive classes are investigated.

The author analyzed modern educational programs and training practices of future primary school teachers, in particular, noted the flaws in existing practices and the need to improve curricula to ensure effective training in conditions of inclusion. Emphasis is placed on the importance of acquiring key competencies such as professional social adaptability, empathy and communication skills. It was determined that the "Fundamentals of Inclusive Pedagogy" course has a special role in training, which should cover both theoretical and practical aspects of working with children with special educational needs.

The article offers ways to improve educational programmes and teacher training practices to ensure their readiness to work in the conditions of inclusive education, focusing on the need to integrate new educational components and focuses.

* Postgraduate Student
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
mazutkin1982@gmail.com
ORCID: 0009-0003-5346-3885

Keywords: inclusive education, competence, professional competence, inclusive competence, children with special educational needs (SEN), inclusive resource center, training of future primary school teachers.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

I. M. Savchuk

У статті особливу увагу приділено підготовці вчителів початкових класів до роботи в інклюзивних класах. Важливими є розвиток інклюзивної компетентності, що включає знання інклюзивної педагогіки, психології та медичних аспектів, а також формування емпатії, комунікативних навичок і організаторських здібностей.

Оновлення освітніх програм і практичних занять є ключовими для забезпечення якісної підготовки майбутніх педагогів. Професійна компетентність вчителя включає педагогічну гнучкість, знання спеціальних методик, навички диференціації, постійне підвищення кваліфікації та юридичну грамотність. Ці аспекти є критично важливими для успішної роботи в умовах інклюзивного навчання та ефективної підготовки вчителів до сучасних викликів освітньої системи. Окремо автором розглянуто теоретичні підходи до професійної підготовки педагогів, зокрема компетентнісний підхід та його вплив на модернізацію освітніх програм.

У статті підкреслено залежність ефективності освітнього процесу від професійної підготовки вчителів, які мають враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, а також забезпечувати адаптацію освітнього процесу відповідно до нових викликів. Досліджується роль інклюзивної освіти та важливість відповідних компетентностей у підготовці педагогів для роботи в інклюзивних класах.

Автором проаналізовано сучасні освітні програми і практики підготовки майбутніх учителів початкової школи, зокрема зазначено про недоліки в існуючих практиках та необхідність удосконалення навчальних планів для забезпечення ефективної підготовки в умовах інклюзії. Акцент зроблено на важливості набуття ключових компетентностей, таких як професійна соціальна адаптованість, емпатія та комунікативні навички. Визначено, що особливу роль у підготовці належить курсу "Основи інклюзивної педагогіки", який має охоплювати як теоретичні, так і практичні аспекти роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У статті запропоновано пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм і практик підготовки вчителів для забезпечення їх готовності до роботи в умовах інклюзивного навчання, акцентуючи увагу на необхідності інтеграції нових освітніх компонентів та практик.

Ключові слова: інклюзивне навчання, компетентність, професійна компетентність, інклюзивна компетентність, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсний центр, підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Introduction of the issue. Modern Ukrainian society is experiencing significant transformations and changes that affect all spheres of human life, which is a response to modern challenges. Reforms in the educational system of Ukraine cover various aspects. Emphasis is placed on improving the mobility and quality of education, on the formation of professional competencies of the applicant.

Reforming modern education includes compliance with European standards of

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство переживає значних трансформацій та змін, які стосуються всіх сфер людського життя, що є відповіддю на сучасні виклики. Реформи в освітній системі України охоплюють різні аспекти. Акцент робиться на поліпшення мобільності та якості навчання, на формування фахових компетентностей здобувача.

Реформування сучасної освіти включає дотримання європейських стандартів якості освіти, але зі

education quality, but with the preservation of one's own national identity, which is built on the basis of one's own historical educational theory and practice. The process of reforming education begins at a low level and is carried out gradually to a higher one. It covers the transformation of education standards from traditional to competency-based ones, with a focus on comprehensive development of students, on their creative initiative, independence, which in the future will ensure competitiveness, mobility, etc. Therefore, the competence approach in education becomes relevant, and the formation of key competencies is a promising direction in the science and practice of education. In this context, it is important to introduce them into the normative and practical component of education, which will allow a broader consideration of the spectrum of difficulties that arise in the process of training future teachers of higher education institutions, because, as practice shows, graduates of Ukrainian higher education institutions are inferior to European ones due to the fact that having broad knowledge, insufficiently formed skills of their practical application.

We support the point of view of such researchers as O. Antonova and L. Maslak regarding the need to reform the national education system in order to train personnel for the modern labor market maintaining appropriate level of knowledge and qualification, since, as the scientists note, the educational and qualification level of higher education in Ukraine only formally combines educational programs of both academic and professional orientation, thus it leads to the need to transform the content of education. On the one hand, the study time necessary for a deep understanding of the subjects of the socio-economic and natural-scientific cycle is reduced, on the other hand, the practical training of higher seekers lacks, as they do not receive full-fledged professional work skills [2: 81-109].

A new challenge for scientists is the need to update educational programmes that will ensure quality training of future

збереженням власної національної ідентичності, що побудована на основі власної історичної освітньої теорії і практики. Процес реформування освіти починається з низького рівня і здійснюється поступово до більш високого. Він охоплює перетворення стандартів освіти з традиційних на компетентнісні, з фокусом на всебічний розвиток здобувачів освіти, на їхню творчу ініціативу, самостійність, що у майбутньому забезпечить конкурентоспроможність, мобільність тощо. Тому актуальним стає компетентнісний підхід у освіті, а формування ключових компетенцій є перспективним напрямком у науці та практиці освіти. У цьому контексті важливим є введення їх у нормативну та практичну складову освіти, що дозволить ширше розглянути спектр труднощів, які виникають у процесі навчання майбутніх учителів закладів вищої освіти, бо, як показує практика, випускники українських вищих навчальних закладів поступаються європейським через те, що маючи широкі знання, недостатньо сформовані навички їх практичного застосування.

Долучаємось до думки науковців О. Антонової, Л. Маслак щодо потреби реформування національної системи освіти з метою підготовки кадрів для сучасного ринку праці на відповідному рівні освіти й кваліфікації, бо, як зауважують науковці, освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти в Україні лише формально поєднує в програмах освіти як академічну, так і професійну спрямованості, а це, у свою чергу, призводить до необхідності трансформації змісту освіти. З одного боку, скорочується навчальний час, необхідний для глибокого розуміння предметів соціально-економічного та природничо-наукового циклу, з другого – страждає практична підготовка здобувачів, оскільки вони не отримують повноцінних навичок професійної роботи [2: 81-109].

Новим викликом для науковців є потреба оновлення освітніх програм, які забезпечать якісну підготовку майбутніх учителів початкової школи, що будуть

primary school teachers who will work in conditions of inclusion. The unity of theoretical and practical training of the future specialist to perform professional duties determines their professional competence, which characterizes not only professional activity, but also the specialist themselves as a subject of independent, responsible and proactive interaction with the social environment, that is, professional competence integrates both professional as well as personal qualities, directing them to the assimilation of knowledge and practical skills in prognosing, planning and implementation of professional activities. It also stimulates the specialist to develop personal abilities and the desire for self-realization in the professional field at the stage of studying at a higher education institution. The formed competence consists in the ability to apply the acquired experience and knowledge in specific situations. Competence is inseparable from the conditions in which it is implemented and involves the integration of knowledge, skills and behavioral strategies aimed at successful performance of tasks in a specific activity context. The modern professional competence of a primary school teacher is a kind of measure of his theoretical and practical readiness to perform their professional activity, which is related to the implementation of the educational process of children.

Ensuring the inclusiveness of the educational process in the conditions of a general secondary education institution (GSEIs) implies new demands on the teacher's professional competence, namely: pedagogical flexibility (the ability to adapt educational materials and teaching methods to the various needs of students, ensuring the availability of knowledge for all learners); knowledge of special methods (mastery of special pedagogical methods and technologies that contribute to the effective education of all learners, including different needs); development of emotional intelligence (capacity for empathy, patience and understanding of emotional and psychological characteristics of education

працювати в умовах інклюзії. Єдність теоретичної та практичної підготовки майбутнього фахівця до виконання професійних обов'язків визначає його професійну компетентність, яка характеризує не лише професійну діяльність, а й самого фахівця як суб'єкта самостійної, відповідальної та ініціативної взаємодії із соціальним середовищем, тобто, професійна компетентність інтегрує як професійні, так і особистісні якості, спрямовуючи їх на засвоєння знань і практичних навичок у прогнозуванні, плануванні та реалізації професійної діяльності. Вона також стимулює фахівця до розвитку особистих здібностей та прагнення до самореалізації у професійній сфері вже на етапі навчання у закладі вищої освіти. Сформована компетентність полягає у здатності застосовувати набутий досвід і знання в конкретних ситуаціях. Компетентність невіддільна від умов, в яких вона реалізується, і передбачає інтеграцію знань, навичок і поведінкових стратегій, спрямованих на успішне виконання завдань у певному контексті діяльності. Сучасна професійна компетентність учителя початкової школи є своєрідним мірилом його теоретичної і практичної підготовленості до виконання своєї професійної діяльності, яка пов'язана зі здійсненням освітнього процесу дітей.

Забезпечення інклюзивності освітнього процесу в умовах закладу загальної середньої освіти ставить нові вимоги до професійної компетентності вчителя, а саме: педагогічна гнучкість (вміння адаптувати навчальні матеріали та методи викладання до різних потреб учнів, забезпечуючи доступність знань для всіх здобувачів); знання спеціальних методик (опанування спеціальних педагогічних методик та технологій, які сприяють ефективному навчанню всіх здобувачів, включаючи різні потреби); розвиток емоційного інтелекту (здатність до емпатії, терпіння та розуміння емоційних і психологічних особливостей здобувачів з різними потребами, у тому числі освітніми); командна робота (вміння співпрацювати з асистентами вчителя, спеціалістами, батьками та іншими

seekers with various needs, including educational ones); teamwork (the ability to cooperate with teacher assistants, specialists, parents and other participants in the educational process to ensure comprehensive support for students); differentiation skills (the ability to develop and implement differentiated educational programs that take into account the individual capabilities and needs of each student); "lifelong education" (understanding the importance and striving for continuous professional development and updating of knowledge about modern approaches in inclusive education); legal literacy (understanding of the legal framework governing inclusive education, knowledge of the rights of students with special educational needs), etc.

The urgency of the problem of providing GSEIs with teachers who are able to carry out the educational process in conditions of inclusion, taking into account the needs of all students, necessitates the updating of educational standards, training programs, as well as the development and implementation of effective methods, tools and educational strategies.

Current state of the issue. The problem of formation of professional competence is reflected in the works of many domestic researchers and educators. Thus, O. Dubaseniuk defined the conceptual principles of professional and pedagogical education of future teachers [6]; O. Antonova focused her attention on preparing future teachers for the development of students' giftedness and creativity; general principles of adaptation and modification of the educational process taking into account new challenges [1]; N. Sydoruk studies the theoretical and methodological principles of training a future teacher, the formation of their creative personality, readiness for self-education, etc. [13]; N. Biruk analyzes the theory and methodology of training a future teacher for professional activity [4]; N. Myronchuk develops the problem of teacher self-organization in professional activity; conceptual foundations of the theory and methodology of pedagogical activity and

учасниками освітнього процесу для забезпечення комплексної підтримки здобувачів); навички диференціації (здатність розробляти та реалізовувати диференційовані навчальні програми, що враховують індивідуальні можливості та потреби кожного здобувача); "освіта впродовж життя" (розуміння важливості і прагнення до постійного підвищення кваліфікації та оновлення знань про сучасні підходи в інклюзивній освіті); юридична грамотність (розуміння нормативно-правової бази, що регулює інклюзивну освіту, знання прав здобувачів з особливими освітніми потребами) та ін.

Актуальність проблеми забезпечення закладів загальної середньої освіти вчителями, які здатні здійснювати навчальний та виховний процес в умовах інклюзії з урахуванням потреб усіх здобувачів, зумовлює необхідність оновлення освітніх стандартів, програм підготовки, а також розробки і впровадження ефективних методів, засобів та освітніх стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування професійної компетентності знайшла відображення в працях багатьох вітчизняних педагогів. Так, О. Дубасенюк визначила концептуальні засади професійно-педагогічної освіти майбутніх учителів [6]; О. Антонова зосередила свою увагу на підготовці майбутніх учителів до розвитку обдарованості, креативності учнів; загальних принципах здійснення адаптації та модифікації освітнього процесу з урахуванням нових викликів [1]; Н. Сидорчук вивчає теоретико-методологічні засади підготовки майбутнього вчителя, становлення його творчої особистості, готовність до самоосвітньої діяльності та ін. [13]; Н. Бірук аналізує теорію і методику підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності [4]; Н. Мирончук розробляє проблему самоорганізації педагога у професійній діяльності; концептуальні основи теорії та методики педагогічної діяльності та професійної підготовки педагогічних фахівців [11].

Проблеми професійної діяльності педагогів у роботі з дітьми з особливими

professional training of pedagogical specialists [11].

A. Kolupaeva, V. Siniov and others consider the issue of the professional activity of teachers while working with children with SEN crucial for ensuring the accessibility of education since it requires understanding of the special needs of children, mastery of specific teaching methods, and the ability to work with various types of developmental limitations and deviations [8]. N. Bezliudna and N. Dudnyk deal with the issues of training future teachers for the implementation of inclusive education in distance learning [3]. I. Demchenko investigates the preparation of future primary school teachers for inclusive education [5].

The problem of the implementation of the competence approach in training the future specialist is considered in the works of leading scientists of Ukraine, namely: S. Sysoeva, O. Sukhomlynska, N. Nychkalo, S. Nikolayenko, and others.

Aim of the research is to characterize the peculiarities of training future primary school teachers to work with children with SEN in the context of acquiring professional competences.

Results and discussion. The complexity and importance of the problem is indicated in the State National Program "Education" ("Ukraine of the 21st century"), where the emphasis is on reforming education in the context of the modern problem of "training a new generation of teaching staff, raising their professional and general cultural level" (1993).

The relevance of training future primary school teachers to work with children with special educational needs is due to the fact that the effectiveness of the educational process largely depends on the professional training of teachers. The primary school teacher plays an important role in creating favorable conditions for the adaptation of students, ensuring the compliance of the educational process with the standards of primary education. This involves considering the educational needs, age and individual characteristics of students, as well as stimulating the development of their creative potential.

освітніми потребами як основну для забезпечення доступності освіти розглядають А. Колупаєва, В. Синьов та інші. Це вимагає розуміння особливих потреб дітей, володіння специфічними методами навчання та вміння працювати з різними типами обмежень і відхилень у розвитку [8]. Н. Безлюдна та Н. Дудник працюють над питаннями підготовки майбутнього вчителя до впровадження інклюзивної освіти в умовах дистанційного навчання [3]. І. Демченко досліджує підготовку майбутнього вчителя початкової школи до інклюзивного навчання [5].

Питання впровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутнього фахівця описані у працях провідних науковців України, зокрема С. Сисоєвої, О. Сухомлинської, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко та ін.

Мета статті: охарактеризувати особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в контексті набуття фахових компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Про складність і важливість проблеми зазначено у Державній національній програмі "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), де акцентується на реформуванні освіти в контексті сучасної проблеми "підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня" (1993).

Актуальність підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами зумовлена тим, що ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від професійної підготовки педагогів. Вчитель початкової школи виконує важливу роль у створенні сприятливих умов для адаптації учнів, забезпечуючи відповідність освітнього процесу стандартам початкової освіти. Це передбачає врахування освітніх потреб, вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також стимулювання розвитку їх творчого потенціалу.

Для забезпечення якісних умов навчання, особливо в інклюзивних

Thus, to ensure high-quality learning conditions, especially in inclusive classes, the teacher themselves must possess key and professional competencies that will help ensure a high-quality educational process, which will include in the active interaction of both average children and children with SEN. This raises the problem of modernization of educational programmes for training future primary school teachers.

Since the emphasis of modern education is shifting from the acquisition of knowledge and skills to the formation of competencies, there is a need to apply a competency approach. It is focused on achieving practical results, considers personal experience and the development of relationships, which leads to significant changes in the organization of the educational process. These changes are aimed at the formation of specific values necessary for professional activity and life, for students of higher education to acquire not only theoretical knowledge, but also practical skills that can be used in their future professional activities, to quickly and effectively solve problematic issues and situations.

In the process of reforming the educational system, emphasis is placed on competency-based education, which is decisive for the development of modern systems of technological training of future specialists in their field. A new challenge for scientists is the creation of a new model of education, which would be based on the assets of each student, which can be evaluated according to certain criteria. Attention is drawn to the acquisition of competencies that will ensure a quick and justified response to modern challenges.

The competence approach is a methodological basis for ensuring the goals, content and quality of higher education. O. Pometun and other educators consider "human competence as specially structured (organized) sets of knowledge, abilities, skills and attitudes that are acquired in the process of learning" [10]. The main value of any competence is a person's ability to apply it in practice.

Many scientists consider "competence

класах, учитель сам має володіти ключовими та фаховими компетентностями, що допоможуть забезпечити якісний освітній процес, який включатиме в активну взаємодію як нормотипових, так і дітей з особливими освітніми потребами. Це актуалізує проблему модернізації освітніх програм підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Оскільки акцент сучасної освіти зміщується із набуття знань та вмінь до формування компетентностей, виникає потреба у застосуванні компетентнісного підходу. Він орієнтований на досягнення практичних результатів, враховує особистий досвід діяльності та розвиток взаємин, що призводить до суттєвих змін в організації освітнього процесу. Ці зміни спрямовані на формування конкретних цінностей, необхідних для фахової діяльності та життя, на отримання здобувачами вищої освіти не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, які можна використовувати у своїй майбутній професійній діяльності, швидко і ефективно вирішувати проблемні питання та ситуації.

У процесі реформування освітньої системи акцент робиться на освіту компетентнісну, що є визначальною для розроблення сучасних систем технологічної підготовки майбутніх фахівців у своїй царині. Новий виклик для науковців – створення нової моделі освіти, яка б опиралася на надбання кожного здобувача, які можливо оцінити за певними критеріями. Увага звертається на опанування компетентностей, які забезпечать швидке та виправдане реагування на сучасні виклики.

Компетентнісний підхід є методологічною основою для забезпечення цілей, змісту та якості вищої освіти. О. Пометун та інші педагоги розглядають "компетентність людини як спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання" [10]. Основною цінністю будь-якої компетентності є здатність людини застосовувати її на практиці.

as the ability to establish a connection between knowledge and the situation; or, in a broader sense, as the ability to find, identify a procedure (knowledge and action) that is suitable for solving a problem. To be competent means to be able to mobilize acquired knowledge and experience in a certain situation" [9].

The further logic of the presentation of the material involves clarifying the essence of the basic concept of "competence".

Competence (from Latin *competens* (*competentis*) – appropriate, suitable), means informedness, awareness, authority [15].

More broadly, the concept of *competence* in the context of properties is given in the explanatory dictionary of the Ukrainian language: "Competence as a property means competent, i.e.:

1) an individual who has sufficient knowledge in any field; well versed in something; clever; possesses corresponding knowledge; qualified;

2) an individual who has certain powers; full-fledged (according to the explanatory dictionary of the Ukrainian language [16].

Domestic scientists M. Auzina, A. Vozna, H. Golub, O. Mykhaylov, O. Antonova, L. Maslak, S. Bondar, S. Vitvytska, O. Dubasenyuk, I. Ziazun, O. Pometun, N. Sydoruk, and others argue that competence is the ability of an individual to effectively use their own competencies, which is based on their personal attitude towards them and the field of activity as a whole. According to this approach, competencies are considered as a set of interrelated personal qualities, such as knowledge, skills, abilities, which relate to a certain field of subjects or processes and are necessary for successful activity in these fields. Competence is revealed through the manifestation of competencies, and is considered an internal, potential or hidden psychological formation such as knowledge, ideas, programs or algorithms of actions, systems of values and relationships, manifested through the activity of the individual.

In scientific community there is another

Значна частина науковців розглядає "компетентність як можливість установлення зв'язку між знаннями й ситуацією або, у більш широкому розумінні, як здатність знайти, виявити процедуру (знання і дію), яка підходить для вирішення проблеми. Бути компетентним – означає вміти мобілізувати в певній ситуації отримані знання і досвід" [9].

Подальша логіка викладу матеріалу передбачає уточнення сутності базового поняття "компетентність".

"Компетентність" (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний), за матеріалами словника іншомовних слів, означає *поінформованість, обізнаність, авторитетність*" [15].

Більш широко поняття компетентність у контексті властивостей, подано у тлумачному словнику української мови: "Компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто:

1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований;

2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний – вживається у тлумачному словнику української мови" [16].

Вітчизняні науковці такі як: М. Аузіна, А. Возна, Г. Голуб, О. Михайлов, О. Антонова, Л. Маслак, С. Бондар, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, І. Зязун, О. Пометун, Н. Сидорчук та ін. стверджують, що компетентність – це здатність особистості ефективно використовувати власні компетенції, що базується на її особистісному відношенні до них та до сфери діяльності в цілому. Згідно з цим підходом, компетенції розглядаються як сукупність взаємопов'язаних особистісних якостей, таких як знання, навички, уміння, які стосуються певної сфери предметів або процесів і є необхідними для успішної діяльності у цих сферах. Компетентність виявляється через прояв компетенцій, та вважається внутрішнім, потенційним або прихованим психологічним утворенням – знаннями, уявленнями, програмами або алгоритмами дій, системами цінностей і відносин, що проявляються через

understanding of competence. Thus, it's identified as a system that includes specially structured (organized) sets of knowledge, abilities, skills and attitudes that are acquired in the process of learning. They allow a person to determine, that is, to identify and solve problem situations that are characteristic of a certain field of activity. Management of one's own activity leads to an increase or modification of the level of human competence [9].

The theoretical analysis of the problem made it possible to establish the direct dependence of the level of professionalism of a specialist on the level of acquisition of professional competences, the achievement of which occurs through the assimilation of a wide range of professional competences.

The purpose of modern professional training of future primary school teachers, who will work with children with SEN in a general secondary education institution, is to provide them with the appropriate competencies that will help in building effective interaction between teachers and students in the conditions of an inclusive class. An important component of the general professional competence of the future primary school teacher to work with children with special educational needs is their acquisition of inclusive competence.

While studying at a HEI, the higher education seeker must achieve a high level of development of such key characteristics as professional social adaptability, personal stability, empathy, reflexivity and pronounced perceptive, communicative and organizational abilities. A future primary school teacher must possess deep humanistic values and ideals.

One of the main requirements for modern educational programs is prompt response to new challenges. Qualitatively new principles of inclusive education should be incorporated into educational programs for training future teachers by including special disciplines, practices, etc., which will ensure their readiness for broad partnership interaction and creative cooperation, taking into account new

активність особистості.

У наукових колах існує ще одне розуміння "компетентності як системи, що включає спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і вирішувати проблемні ситуації, що характерні для певної сфери діяльності. Управління власною діяльністю веде до підвищення або модифікації рівня компетентності людини" [9].

Теоретичний аналіз проблеми дозволив говорити про пряму залежність рівня професіоналізму фахівця від рівня набуття фахових компетентностей, досягнення яких відбувається шляхом засвоєння широкого спектру фахових компетенцій.

Мета сучасної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що працюватимуть з дітьми з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти, полягає у забезпеченні їх відповідними компетентностями, що допоможуть у побудові ефективної взаємодії вчителя та учнів в умовах інклюзивного класу. Важливою складовою загальної фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є набуття ним інклюзивної компетентності.

Під час навчання у закладі вищої освіти здобувач має досягти високого рівня розвитку таких ключових характеристик як професійна соціальна адаптованість, особистісна стабільність, емпатія, рефлексивність та виражені перцептивні, комунікативні та організаторські здібності. Майбутній учитель початкової школи повинен володіти глибокими гуманістичними цінностями та ідеалами.

Однією з головних вимог до сучасних освітніх програм є оперативне реагування на нові виклики. Якісно нові принципи інклюзивної освіти мають вбудовуватись в освітні програми підготовки майбутніх учителів шляхом включення спеціальних дисциплін, практик тощо, що забезпечить їх готовність до широкої партнерської

educational requirements and tasks.

The main tasks of forming the professional competence of future primary school teachers, considering the focus on inclusive education, are shown in Fig. 1.

взаємодії і творчої співпраці, враховуючи нові освітні вимоги та завдання.

Основні завдання формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи, враховуючи орієнтацію на інклюзивне навчання, відображено на рисунку 1.

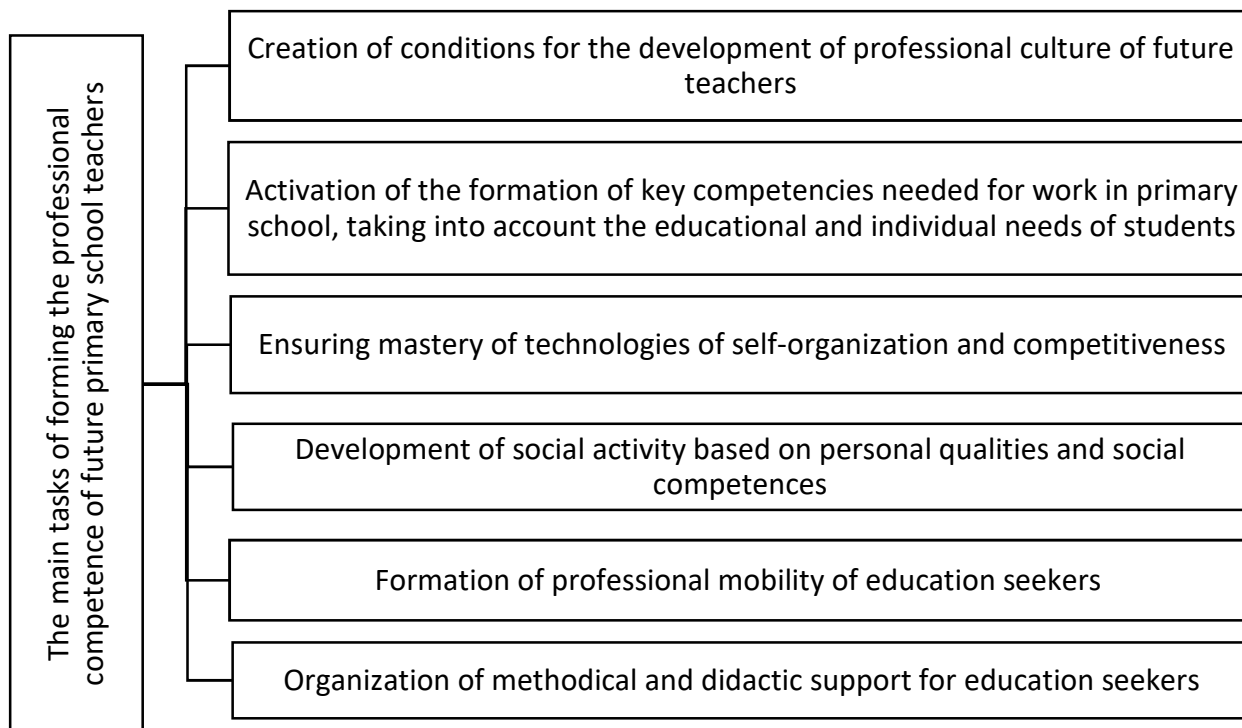

Fig. 1. Formation of professional competence of primary school teachers to work with children with normative and special educational needs.

The effectiveness of the process of professional training of the future primary school teacher in the context of the competence approach to work with children with SEN in the system of graduate training largely depends on the completeness of the implementation of all its components.

Therefore, we agree with the opinion of the foreign scientist H. Stangvik that the successful implementation of the concept of inclusion in school education depends on the readiness of teachers to adapt to new European requirements, that is, the idea of inclusion should become an integral part of the professional perception of teachers. It requires not only theoretical knowledge, but also professional competences, which will allow them to qualitatively perform the relevant professional roles for the successful

Ефективність процесу професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті компетентнісного підходу до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в системі ступеневої підготовки значною мірою залежить від повноти реалізації всіх його складових.

Долучаємось до думки зарубіжного вченого Г. Стангвіка (G. Stangvik) про те, що успішна імплементація концепції інклюзії у шкільній освіті залежить від готовності вчителів пристосовуватися до нових європейських вимог, тобто ідея інклюзії має стати інтегральною частиною професійного уявлення педагогів. Це вимагає від них не лише теоретичних знань, але й фахових компетентностей, що дозволить якісно виконувати відповідні професійні ролі для успішної реалізації інклюзивного

implementation of inclusive education. At the same time, it is worth noting that the process of acquiring relevant competencies includes several stages: "from overt or hidden opposition through passive acceptance to active acquisition" [17].

The preparation of the future primary school teacher to work with children with normative and special educational needs does not require the elimination of the already formed educational system, but its expansion in accordance with the new results of research in the field of education. At the same time, it is necessary to take into account new needs, to determine strategic directions, which, in turn, needs to be filled with deeper knowledge of special (corrective) education. The educational process should be structured in such a way as to ensure that students acquire the appropriate professional competences and have the opportunity to work with children with special educational needs during educational and industrial practices. The purpose of practical training is to acquaint education seekers with the work of a teacher and their assistant in an inclusive classroom, with basic documentation, curricula and their modifications. This allows considering the specific educational needs of children, provides an opportunity to work in practice in an inclusive class, acquire practical skills of effective interaction and cooperation with a team of specialists in a general secondary education institution.

We analyzed the educational programmes of the specialty "Primary Education" and singled out those educational components that are decisive for the formation of the inclusive competence of the future teacher. Among them there are such components as: "Psychology", aimed at providing future teachers with knowledge about the peculiarities of the psyche and the ability to create optimal conditions for personality development, taking into account special educational needs; "Pedagogy", aimed at the formation of a complete system of knowledge on the theory and practice of education and

навчання. При цьому варто зазначити, що процес набуття відповідних компетентностей охоплює кілька етапів: "від явної або прихованої протидії через пасивне прийняття до активного прийняття" [17].

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми нормотиповими та з особливими освітніми потребами вимагає не ліквідації вже сформованої освітньої системи, а розширення її відповідно до нових результатів досліджень у сфері освіти. При цьому необхідно враховувати нові потреби, визначати стратегічні напрями, що, у свою чергу, потребує наповнення більш глибокими знаннями зі спеціальної (корекційної) освіти. Освітній процес має бути побудований таким чином, щоб забезпечити набуття здобувачами відповідних фахових компетентностей, набуття ними можливостей працювати з дітьми з особливими освітніми потребами під час навчальних та виробничих практик. Метою практичної підготовки є ознайомлення здобувачів із роботою вчителя та його асистента в інклюзивному класі, зокрема з основною документацією, навчальними програмами та їх модифікаціями. Це дозволяє враховувати конкретні освітні потреби дітей, надає можливість на практиці попрацювати в інклюзивному класі, набути практичних навичок ефективної взаємодії та співпраці з командою фахівців у закладі загальної середньої освіти.

Нами було проаналізовано освітні програми спеціальності "Початкова освіта" та виокремлено ті освітні компоненти, які є визначальними для формування інклюзивної компетентності майбутнього педагога. Серед них "Психологія", спрямована на озброєння майбутніх учителів знаннями про особливості психіки та уміннями створювати оптимальні умови для розвитку особистості, враховуючи особливі освітні потреб; "Педагогіка", що спрямована на формування цілісної системи знань з теорії та практики навчання та виховання, розвиток професійних якостей та творчих

upbringing, the development of professional qualities and creative abilities of the teacher; "Fundamentals of medical knowledge and protection of vital activities", which is focused on the provision of pre-medical care and preventive health measures among both normal children and children with special educational needs; "Age and pedagogical psychology", which is aimed at understanding the psychological aspects of children's development and creating optimal conditions for their education and upbringing.

In fact, the training of future primary school teachers within the scope of inclusive education and the development of their inclusive skills includes the following components: assimilation of knowledge that helps create a realistic view of the world and the methodology of one's own educational and practical activities; development of intellectual and practical skills, which are the basis for building a specific pedagogical interaction with students; stimulation of creative thinking, which allows applicants to prepare for solving new tasks and adapting to changes; formation of a worldview and behavioral qualities based on humanistic values and ideals and forming the basis for their professional activity.

In the process of investigating the problem of preparing a future primary school teacher to work with children with SEN, we came to the conclusion that the basic educational component for the formation of inclusive competence of future teachers is the "Fundamentals of inclusive pedagogy", which covers the study of key aspects of the theory and practice of inclusive education. Its study involves understanding the main tasks of inclusive pedagogy, its methods and tools, as well as the organization of pedagogical work with primary school students, in particular those with special educational needs. The main goal of this educational component is to form future teachers' holistic ideas about social interaction without discrimination and segregation, as well as to build individual life trajectories for each child. "Fundamentals

здібностей вчителя; "Основи медичних знань та охорона життєдіяльності", що орієнтована на надання домедичної допомоги та профілактично-оздоровчі заходи серед дітей як нормотипових, так і з особливими освітніми потребами; "Вікова та педагогічна психологія", яка спрямована на розуміння психологічних аспектів розвитку дітей та створення оптимальних умов для їх навчання та виховання.

Фактично навчання майбутніх учителів початкової школи в межах інклюзивної освіти та розвитку їх інклюзивних навичок містить такі компоненти: *засвоєння знань*, які допомагають створити реалістичне уявлення про світ та методологію власної навчальної та практичної діяльності; *розвиток інтелектуальних та практичних навичок*, які є основою для побудови конкретної педагогічної взаємодії з учнями; стимулювання творчого мислення, яке дозволяє здобувачам готуватися до вирішення нових завдань та адаптації до змін; *становлення світогляду та поведінкових якостей*, що базуються на гуманістичних цінностях та ідеалах і формують основу для їхньої професійної діяльності.

У процесі дослідження проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами ми дійшли висновку, що базовою освітньою компонентою для формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів є "Основи інклюзивної педагогіки", яка охоплює вивчення ключових аспектів теорії та практики інклюзивної освіти. Її вивчення передбачає усвідомлення основних завдань інклюзивної педагогіки, її методів та засобів, а також організацію педагогічної роботи з учнями початкових класів, зокрема тими, що мають особливі освітні потреби. Основна мета цієї освітньої компоненти полягає у формуванні у майбутніх учителів цілісних уявлень про соціальну взаємодію без дискримінації та сегрегації, а також в побудові індивідуальних життєвих траєкторій для кожної дитини. "Основи інклюзивної педагогіки" пов'язані з

of inclusive pedagogy" is connected with other educational components important in this context, namely: "Introduction to the specialty", "Psychology", "Pedagogy", "Age and pedagogical psychology", "Pediatrics with the basics of age physiology and valeology" and "Theory and methods of education in primary school", aimed at ensuring students' mastery of theoretical and methodological aspects of inclusive education, as well as acquiring practical skills of organizing the educational process taking into account the various educational needs of students. The educational process should be structured in such a way that there is a close connection between theory and practice. Future teachers must understand that their profession requires constant and systematic development, improvement through self-education, professional development, participation in professional seminars and trainings, etc.

The educational and professional program "Primary Education" at Zhytomyr Ivan Franko State University is focused on the implementation of a number of tasks, namely: formation of the readiness of future teachers of the new Ukrainian school (NUS) to organize pedagogical activities of inclusive content with students with SEN; the ability to solve complex specialized tasks and practical problems in the field of development, upbringing and education of children of primary school age with special educational needs; work autonomously, show purposefulness and persistence in relation to assigned tasks and responsibilities; ability to work in a team while supporting individuals with special educational needs; ability to support the values of inclusion, social integration of people with disabilities, ensuring their autonomy, rights and freedoms; ability to ensure holistic mental development of students with special educational needs; to the development of creative potential, individual achievements of children with special educational needs in various types of educational, artistic and productive, physical activities; ability to conduct the organization and pedagogical support of educational, game, music-theatrical

іншими важливими у цьому контексті освітніми компонентами, а саме: "Вступ до спеціальності", "Психологія", "Педагогіка", "Вікова та педагогічна психологія", "Педіатрія з основами вікової фізіології та валеології" та "Теорія та методика виховання у початковій школі", спрямованими на оволодіння студентам теоретичними та методологічними аспектами інклюзивної освіти, а також практичними навичками організації навчального процесу з урахуванням різних освітніх потреб учнів. Освітній процес має вибудовуватись таким чином, аби був тісний зв'язок теорії і практики. Майбутні вчителі ще під час навчання мають зрозуміти, що їхня професія потребує постійного та систематичного розвитку, вдосконалення шляхом самоосвіти, підвищення кваліфікації, участі в професійних семінарах та тренінгах тощо.

Освітньо-професійна програма "Початкова освіта" у Житомирському державному університеті імені Івана Франка орієнтована на реалізацію низки завдань, а саме: формування готовності майбутніх учителів нової української школи до організації педагогічної діяльності інклюзивного змісту з учнями з особливими освітніми потребами; здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі розвитку, виховання і навчання дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; працювати автономно, виявляти цілеспрямованість і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків; працювати в команді супроводу осіб з особливими освітніми потребами; здатності до підтримки цінностей інклюзії, соціальної інтеграції людей з інвалідністю, забезпечення їх автономії, прав і свобод; здатності забезпечення цілісного психічного розвитку учнів з особливими освітніми потребами; до розвитку творчого потенціалу, індивідуальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами в різних видах навчальної, художньо-продуктивної, фізичної видів діяльності; до організації та педагогічної підтримки навчальної, ігрової, музично-театральної

activities of students with special educational needs; ability to establish the creation of a developmental and barrier-free environment for younger schoolchildren with special educational needs and methodical provision of the educational process [12].

The analysis of the curriculum of the educational and professional programme of the specialty "Primary Education" in the context of the acquisition of competencies (activity aspect) showed that only one of the educational practices (educational practice on the organization of inclusive education in primary grades) introduces future teachers to the peculiarities of the educational process in conditions of inclusion and allows to provide proper assistance in the process of formation of relevant professional competences. The aim of this practice is to form the competencies of the future primary school teacher, necessary for work in an inclusive class of a secondary education institution, to motivate students of higher education to further perform multifunctional pedagogical activities in the conditions of inclusive education in a GSEI, to familiarize themselves with individual educational programs for children with SEN, development of interaction and cooperation skills with a team of school specialists. The main tasks are familiarization with the architecture of the school, namely: reconstruction of the entrance, wardrobe, school corridors, library, dining room, offices taking into account the needs of children with SEN; familiarization with the special educational and material support of the class (the features of tables and desks, with computer equipment, didactic handouts, etc.); study of the teacher's work system with students with special educational needs, inclusive education (thematic lesson planning, development of a corresponding programme and an individual curriculum for a student with special educational needs); familiarization with the work system of a team of specialists, including a psychologist, a social worker/officer, and others; observation of the work of teachers of primary classes of inclusive education (the

видів діяльності учнів з особливими освітніми потребами; до створення розвивального й безбар'єрного середовища для молодших школярів з особливими освітніми потребами та методичного забезпечення освітнього процесу [12].

Аналіз навчального плану освітньо-професійної програми спеціальності "Початкова освіта" в контексті набуття компетентностей (діяльнісний аспект) показав, що лише одна з навчальних практик – навчальна практика з організації інклюзивного навчання у початкових класах – знайомить майбутніх учителів з особливостями освітнього процесу в умовах інклюзії і дозволяє допомогти у процесі формування відповідних фахових компетентностей. Метою цієї практики є формування компетентностей майбутнього вчителя початкових класів, необхідних для роботи в інклюзивному класі закладу середньої освіти, мотивування здобувачів вищої освіти до подальшого виконання поліфункціональної педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти у закладі середньої освіти, ознайомлення з індивідуальними навчальними програмами для дітей з особливими освітніми потребами, вироблення навичок взаємодії та співпраці з командою фахівців школи. Головними завданнями є ознайомлення з архітектурою школи: перебудовою входу, гардеробу, шкільних коридорів, бібліотеки, їдальні, кабінетів з урахуванням потреб дітей з особливими освітніми потребами; ознайомлення зі спеціальною навчальною та матеріальною базою класу: з особливостями столів і парт, із комп'ютерною технікою, дидактичним роздавальним матеріалом тощо; вивчення системи роботи вчителя з учнями з особливими освітніми потребами, інклюзивного навчання: тематичного, поурочного планування, розроблення програми розвитку та індивідуальної навчальної програми для учня з особливими освітніми потребами; ознайомлення з системою роботи команди фахівців: психолога, соціального педагога/працівника та інших; спостереження за роботою вчителів початкових класів інклюзивного

process of conducting lessons, coordinating with the teacher's assistant, parents and other team members); observation of the activity in the lessons of the teacher's assistant (if available), as well as the teacher in the inclusive class; assistance to the teacher in preparing and conducting lessons, individual development programs and individual educational programmes for students with special educational needs (as agreed with the teacher), etc. Due to some real-life issues (pandemics, full-scale war, the prohibition of parents of children with special educational needs regarding private information, the desire of teachers to preserve their work as intellectual property, etc.), access to high-quality modern experience of teachers (so-called "good practices"), is rarely available for trainees.

Also, the educational-professional program of the specialty "Primary Education" does not provide practice in inclusive resource centers, which would be useful, since this center is an important institution designed to help teachers working in inclusive classes and is a monitoring and regulatory institution that ensures the implementation of the rights of children with special educational needs. Inclusive resource centers monitor the process of obtaining education for children with SEN at all its levels, including professional (vocational-technical) education institutions and other EI that provide general secondary education" [7]. Specialists of the inclusive resource center have accumulated experience and developed a material and technical base for working with children with special educational needs. We believe that the opportunity to gain practical experience in centers where inclusive education is implemented would be useful for future primary school teachers. This will allow them to develop their inclusive competence more holistically, thanks to saturation with practical experience.

Conclusions and research perspectives. The results of the theoretical analysis of the problem of preparing future primary school teachers to work with children with special

навчання: проведенням уроків, координацією з асистентом учителя, батьками та іншими членами команди; спостереження за діяльністю на уроках асистента вчителя (за наявності), вчителя в інклюзивному класі; допомога вчителю у підготовці та проведення уроків, індивідуальних програм розвитку та індивідуальних навчальних програм учнів з особливими освітніми потребами (за домовленістю з учителем) тощо. У зв'язку з сучасними умовами життя, доступ до якісного сучасного досвіду вчителів, так званих «добрих практик», для здобувачів-практикантів буває малодоступним. Причини різні, серед них: пандемії, повномасштабна війна, заборона батьків дітей з особливими освітніми потребами щодо приватної інформації, бажання вчителів зберегти свої напрацювання як інтелектуальної власності та ін.

Також освітньо-професійна програма спеціальності «Початкова освіта» не передбачає практики в інклюзивно-ресурсних центрах, яка була б корисною, оскільки цей центр є важливою інституцією, покликанною допомогти вчителям, які працюють в інклюзивних класах і є контролюючою та регулюючою установою, що забезпечує реалізацію права дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивно-ресурсні центри контролюють процес здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами на всіх її рівнях, у тому числі, у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших навчальних закладах, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти» [7]. Фахівцями інклюзивно-ресурсного центру накопичено досвід та напрацьована матеріально-технічна база для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вважаємо, що можливість здобувати практичний досвід у центрах, де реалізується інклюзивна освіта, було б корисним для майбутніх учителів початкової школи. Це дозволить розвинути їхню інклюзивну компетентність більш цілісно, завдяки насиченню практичним досвідом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Результати теоретичного аналізу

educational needs confirmed the relevance of updating the content, forms and methods of their training. The formation of inclusive competence, which includes knowledge of inclusive pedagogy, age and pedagogical psychology, as well as presence of practical experience of working with children with SEN, is important. Effective training of teachers should include practice in educational institutions and inclusive resource centers, and educational programmes should be improved based on new research, which will contribute to increasing the readiness of teachers to work in an inclusive environment.

Educational programmes must be constantly improved on the basis of new scientific research and practical experiences, and therefore further scientific research is needed to study the effectiveness of existing models of teacher training, search and development of new strategies that will contribute to increasing the readiness of teachers to work in an inclusive educational environment.

проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами підтвердили актуальність оновлення змісту, форм та методів їх підготовки. Важливим є формування інклюзивної компетентності, що включає знання інклюзивної педагогіки, вікової та педагогічної психології, а також практичний досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Ефективна підготовка вчителів повинна включати практику в освітніх закладах та інклюзивно-ресурсних центрах, а освітні програми – вдосконалюватися на основі нових досліджень, що сприятиме підвищенню готовності педагогів до роботи в інклюзивному середовищі.

Освітні програми повинні постійно вдосконалюватися на основі нових наукових досліджень і практичних напрацювань, а тому подальших наукових розвідок потребує дослідження ефективності існуючих моделей підготовки вчителів, пошук та розробка нових стратегій, які сприятимуть підвищенню готовності педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Antonova, O.Ye. (2017). Pedagogichni umovy pidhotovky vchytelia do tvorchoi profesiinoi diialnosti [Pedagogical conditions of teacher training for creative professional activity]. *Teoretychni i metodychni zasady rozvytku i samovdoskonalennia osobystosti pedahoha-novatora v konteksti modernizatsii novo ukraïnskoi shkoly [Theoretical and methodological principles of the development and self-improvement of the personality of the innovative teacher in the context of the modernization of the new Ukrainian school]: zb. nauk.-metod. prats / za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo Evenok O.O. [in Ukrainian].*
2. Antonova, O.Ye., & Maslak, L.P. (2011). *Profesiïna pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid [Professional pedagogical education: competence approach]: monohrafiia / za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 81-109 [in Ukrainian].*
3. Bezliudna, N.V., & Dudnyk, N.V. (2023). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia inkliuzyvnoi osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia [Preparation of the future teacher for the implementation of inclusive education in the conditions of distance learning]. *Akademichni vizii. – Academic visions, vyp. 20/2023. Retrieved from: https://academy_vision.org/ [in Ukrainian].*
4. Biruk, N.P. (2023). Rozvytok krytychnoho myslennia maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi pidhotovky [Development of critical thinking of future primary school teachers in the process of training]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Tsyfrova transformatsiia ta dydzhytal tekhnolohii dlia staloho rozvytku vsikh haluzei suchasnoi osvity, nauky i praktyky" – Materials of the international scientific and practical conference "Digital transformation and digital technology for the*

sustainable development of all branches of modern education, science and practice", t. 1, 112-114 [in Ukrainian].

5. Demchenko, I.I. (2014). *Hotovnist uchytelia pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inkluzyvnoi osvity: struktura ta diahnostyka [Readiness of elementary school teachers to work in the conditions of inclusive education: structure and diagnostics]: navch.-metod. posib.* Uman: Vydavets "Sochynskiy M.", 160 [in Ukrainian].

6. Dubaseniuk, O.A. (2011). Pidhotovka maibutnykh uchyteliv do realizatsii pedahohichnoi dii [Preparation of future teachers for the implementation of pedagogical action]. *Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnykh uchyteliv do pedahohichnoi dii – Theory and practice of the pidnotovskiy maybutnykh teachers to pedanonic dii: zb. materialiv konf.* Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka, 13-18 [in Ukrainian].

7. *Inkluzyvno-resursnyi tsestr [Inclusive resource center]*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv> [in Ukrainian].

8. Kolupaieva, A. (2009). *Inkluzyvna osvita: realii ta perspektyvy [Inclusive education: realities and prospects]: monohrafiia.* Kyiv: "Sammit – Knyha", 721 [in Ukrainian].

9. Maksymovych, O. (2011). Kompetentnisnyi pidkhid pry pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv do profesiinoi diialnosti [A competent approach in preparing future teachers for professional activity]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu: Pedahohika – Journal of the Carpathian University: Pedagogy*, vyp. XL, ch. 2, 87-89 [in Ukrainian].

10. *Metodyka navchannia istorii v shkoli [Methods of teaching history at school] / O.I. Pometun, H.O. Freiman.* (2006). Kyiv: Heneza, 328 [in Ukrainian].

11. Myronchuk, N.M. (2014). Pidhotovka maibutnykh uchyteliv do praktychnoi vykhovnoi diialnosti u protsesi vyvchennia kursu "Teoriia i metodyka vykhovnoi roboty" [Preparation of future teachers for practical educational activities in the process of studying the course "Theory and Methodology of Educational Work"]. *Profesiina pedahohichna osvita: stanovlennia i rozvytok pedahohichnoho znannia – Professional pedagogical education: formation and development of pedagogical knowledge: monohrafiia / za red. prof. O.A. Dubaseniuk.* Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 363-379 [in Ukrainian].

12. *Osvitnia prohrama spetsialnosti "Pochatkova osvita" [Educational program of the specialty "Primary education"]*. Retrieved from: <https://zu.edu.ua> [in Ukrainian].

13. Sydorchuk, N.H. (2000). Rol samostiinoi navchalnoi diialnosti u pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv do profesiinoi samoosvity [The role of independent educational activity in the preparation of future teachers for professional self-education]. *Profesiina pidhotovka pedahohichnykh pratsivnykiv – Professional training of pedagogical workers: nauk.-metod. zb. / za red. O.A. Dubaseniuk, L.P. Pukhovskoi.* Kyiv-Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. ped. un-tet, 254-262 [in Ukrainian].

14. Synov, V.M., & Shulzhenko, D.I. (2017). Psykholohiia inkluzyvnoi osvity uchniv zi spektrom intelektualnykh ta autystychnykh porushen [Psychology of inclusive education of students with a spectrum of intellectual and autistic disorders]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky) – Current issues of correctional education (pedagogical sciences)*, vyp. № 9. Retrieved from: <https://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/sinov-vm-shulzhenko-di-psihologija-inkluzivnoi-osviti-uchniv-zi-spektrom-intelektualnih-ta-autistichnih-porushen.html> [in Ukrainian].

15. *Slovnnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words] / uklad.: S. Morozov, M. Shkaraputa.* (2000). Kyiv: Naukova dumka, 680 [in Ukrainian].

16. *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes] / [red. koleh. I.K. Bilodid (holova) ta in.]. (1970-1980).* Kyiv: Naukova dumka, T. 4: I – M / [red. A.A. Buriachok, H.M. Hnatiuk, P.P. Dotsenko], 1973, 840 [in Ukrainian].

17. Stanhvyk, H. (1997). The policy of integrated education in Norway. *Integrated learning: global experience / ed. S. Peila, K. Meiera, S. Kheharty.* London, 156 [in English].

Received: July 31, 2024
Accepted: August 19, 2024